

UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI. v Ljubljani 1. septembra 1866. List 17.

S O N E T.

Nebeška cvetka, zlahna, nevenela,
Ljubezen si do očevine mile;
Zatreči niso v stani vse te sile;
Če bolj teró te — lepše boš cvetela!

Od kar sercé mi tvoja moč raznela,
So pesmice se sladke v njem zbudile;
Naj drago, tebe vredno bi slavile,
Ker peti mi ljubezen je velela.

Ti moj si biser, drago vse veselje,
Goré mi zu-te najsvetejše želje,
Priserčna, krasna, ljuba očetnjava!

Sercé se mlado terdno je sklenilo,
Da vedno zvesto tebe bo ljubilo;
Zato doni ti vedno čast in slava!

J. Cimperman.

Poezija v ljudski šoli.*)

Ne dá se utajiti, da je neka napčna omika se vkoreninila med našim narodom, da se nekaj desetletij sem pogubljuje narodne šege in navade, da stari srečni časi, po katerih zdihuje marsiktero mokro oko sivolasega starčka, ne pridejo več. Pravo, domače narodovo življenje se je umaknilo v oddaljene dolinice,

*) Iz letnega sporočila c. k. očitne glavne šole postojanske.

kjer ima domače ognjišče še staro veljavo, kjer je bilo občanja se zunanjim svetom dosedaj še malo. Naše življenje nima več prejšnje globočine, ampak je plitvo; zrcalo njeno vznemirujejo le strasti, več ne odsvita jasnega solnca, svetle lune, migljajočih zvezdic in modrega neba. Tiha domačija in premilo družinsko življenje zadostujete le malokomu; sladosti in veselice iščejo današnji ljudje drugej. V kmetiških krčmah že beró časnike, za prijazni pogovor se nikdo ne meni, divje vpitje, kregi, nagnjusne kletvine in umazane kvarte so veselje sedanjega mladega in tudi starejega sveta. Denar in sladnosti so mogočno geslo, in za tema dirjajo nevtrudeno in brzo ko hlapon po železni cesti.

Sedanji svet je postal prepameten in premoder; marsikdo že ne verjame družega, razun kar tiplje z rokami; res učen, prebrisan je svet, zato pa je srce njegovo oslabilo. Pravo, iskreno, blago čutje, katero je vsadil stvarnik človekovemu srcu, izginito je skoro, zato pa se precéni lastni „jaz“, premalo spoštuje, kar je res lepega in veličastnega, in tako propada lepo in priprosto vedenje, propada stara, vabljava prisrčnost, in tako propada življenja poezija.

Te prikazni so naši prihodnosti temni oblaki, ki se čedalje gosteje kopičijo; te oblake pregnati, poskuša se mnogo v naj novejšem času. Tudi šola bo skrbela, da rastočemu rodu ne bode manjkalo zdravega srca, prisrčnosti in poštenosti, tako namreč, da se bode pri šolskih predmetih gledalo od sedaj bolj na srce in domišljijo, pa ne samo, kako naj se bistri deška umnost.

Zato svetuje vladni svétnik Kellner poezijo, da se v ljudski šoli poravná razmerje med umom in srcem. Sedaj pa se vpraša: Ali pa ima poezija tako moč? — Gotovo; kaže nam to človeštva zgodovina. Človek trojno izrazuje svoje misli in občutke; z licem in kretanjen, z besedo in z glasom. Beseda naznanja nam prav za prav le misli, glas pa občutke, kakor je nasproti glas različnih misel izvor. Beseda pa, v kateri se pokaže vse dušno življenje, in tudi djanskega življenja prikazni dela vzorne, je poezija. Občutki in domišljija vladate tukaj, in ravno ti povzdignete človeka do nebeškega in nadtelesnega gledanja. Nežuo čustvo ima odprto srcé veselju in žalosti, vsi lepoti natorni in duševni, in razliva čarovno miloto na zemsko življenje. Nedolžno srce ne čuti tako silno nesreče, spreminja

zemljo v raj, okuša že tukaj nebeske radosti. In, ali mar ni poezija, če malo dete trga pisane cvetice in iz njih vse zamišljeno spleta zale venčke sebi in ljubi svoji mami? Pa morda trudno zaspi v vrtni senci, in sanja o ljubih angelčkah? Poglejmo v cerkev, kjer pobožni ljud kleči na kolenih in moli nebesko Jagnje, ali ni to poezija? ali še veličastnih orgelj glas in ganljivo petje povzdiguje čutiljivo srce v nadzemske višave? Kako čudovito gane, ko gledamo večerno zarjo na zahodnem nebu, ko bi jo naj nežnejši roki stekale; ali pa polnega mesca blede svet, ko se ravno izza gozdnih verhov prikaže in s hladno roso oživlja v nevestnem krasu spečo dolino! Če ima človek za enake prizore občutno srce, ali ne bo njegovega početja navdajal blagodejni duh nadzemskega mišljenja, kakoršen se nahaja pri svetnikih naše svete cerkve. Le pogled na take više prizore je izbudil tisto čudovito, čisto ljubezen, kateri se čudimo pri misionarjih v daljnih zemljah in pri usmiljenih sestrah v naših vere in čustva praznih deželah.

Pa tudi ljudstvo samo čuti potrebo poezije v svojem srcu. Pesmi našega naroda so skoro edina luč, ki vsaj nekoliko jasni temno noč, ki prikriva njegovo starodavnost. Narodna pesem, ki ima djanje in jezik iz naroda, podobe pa iz nature, ki je lahka, umljiva, našla je pot v samotno koč revnega poljedelca ko v veličastni grad mogočnega velikaša. Opominim naj le srbskih narodnih pesem; kaka krasota v mislih in besedi se razkriva pred našimi čudečimi se očmi; kako je polnoglasen jezik, čist ko srebro, veličasten, ko širnega morja planjava. In, ali ni ravno narodna pesem budila toliko ljubezen do zadržane domovine in vsplamenila pogum, ki je zaničeval naj okrutnejšo smrt! Tudi je bila poezija v starih časih združena s petjem, in pevec (goslar, dudar, bandurist) je pesmi vstvaril tudi napev, ko si jo je izmislil. Kako veselo je slišati pevca ali pevko po dokončanem delu, ko si ure počitka sladi z ganljivo pesmijo, in v zadovoljnosti srčni, in v mili pesmi išče in najde obilno plačilo za prestani trud vročih ur in moč za prihodnjega dneva gorkoto!

Vprašanje drugo pa je, ali sme ljudska šola posluževati se poezije?

V poeziji nadvladujete čustvo in domišljija, in ravno te dve moči ste v otroku naj močnejše. Če ni čustva, ne bo koristila dosti umska omika, in če se ne izbuja v srcu člove-

kovem čustvo za lepo in sveto, ne rodi dosti sadu obrazovanje mislečega človeka. Vzlasti ženskemu spolu je neobhodno potrebno čutečega srca, ker ima naj večji vpliv na rastoči zarod. — Ravno tako je domišljija lepa dušna moč, polna naj večjega vpliva na voljo in delavnost človekovo, le voditi se mora prav, da bo upanju in pričakovanju našemu zadostovala. Kakor namreč navdušuje za vse pravo in lepo, tako tudi rodi naj hujši fanatizem; in kakor za dobro vnema, tako pelje lahko tudi nepremagljivo v naj grše in naj temnejše hudobije.

Učilnica pa ne sme otroku vrivati čustev, katerih nima in tudi ne more imeti. Pred vsem ni toliko na praznih besedah, kakor na zrnatih izrekih in krepkih mislih; pesem naj bo nravna, naj navdušuje za resnico in čednost, budi naj ljubezen do domovine in vladarja; pri tem naj bo umljiva in narodna, in taka bode lahko segala v mladostna srca, in se bo ohranila tudi v poznejši starosti.

Že omenjeni Kellner daje prednost pripovedni poeziji, kakor se razumē samo po sebi. Pravljica vpeljuje v čudovito življenje natorno, in da si je izmišljena, vendar se ni bati, da bi otrok žive domišljije sad imel za resnico. Pripovedka kaže otroku v pesniškem svitu zavito življenje narodov in njihovih junakov, ki se pa tudi globoko v srce vtisne. Med pripovedkami pa je naj prva legenda. Gotovo je naj prilicnejša otroškemu duhu; budi v njem prava pobožna čutila, daje mu moč, za vero živeti in umreti. Človek je v legendi stvar za više reči vneta, ker spozná, da je tu na zemlji le popotnik, ki tudi v naj večih mukah in smrtnih težavah gleda le na svojo pravo domovino, na nebesa. Dete se nauči tu prave pobožnosti, otroškega zaupanja v vsemogočnega Bogá, in zato je legenda posebnega priporočila vredna.

In ko dete odraste, ponudi naj se mu bolj tečna hrana, podobe resnične iz zgodovine domače, pa tudi obéne. Pa tu ni toliko na tem, v katerem letu se je ta ali una reč godila, katero imé je imela ta ali una oseba, ker ljudska šola ni učilnica zgodovine, nego ima le povesti iz zgodovine otroku povedati, in posebno pozornost obračati na prvo delajočo osebo. Zgodovinsko črtico mora obsevati olepšavni žarek mile poezije, nadzemska luč mora krasiti povestnega junaka, ker v vsakdanji suhoti se ne bode priljubil srcu otrokovemu; sej vidimo,

da le pesniška pripovedka nam je ohranila naših prededov zgodovino.

Kar se tiče lirične poezije, postavil bi naj prvo pobožno narodno pesem, in sploh pesmi pobožnega zapopadka, potem pa krepke domorodne pesmi. Ako pa hoče taka pesem prešinjati skoz in skoz mlado srce, mora jo peti mladost in sicer s polnim čutjem, s krepkim glasom. Petje je velik dar Božji, vnema za dobro, varuje hudobnih misel; petje naj lepše, naj čistejše veže vesele ljudi, petje sladi vse življenje človekovo, in kolikor polnejše čutov je srce, toliko raji daje na znanja te čute v veselem ali žalostnem petji; povzdiguje ga v rajske livade nebesčanov, da pozabi vsakdanjega življenja trude in težave.

Slovensko slovstvo ni ravno preravno na pesmih nazznanjene vrste, in zato smemo tudi pričakovati, da bodo naša berila tudi v tej vrsti vstrezale če dalje bolj. Pa naj boljja knjiga ne koristi nič, če je učenik ne zna rabiti, če ni tudi pri njem to prijetno soglasje med glavo in srcem, med umom in čutjem. Da more srčno čutje izbuditi in prav gojiti, potrebuje učenik sam srca. Um more človek izobraziti do naj više stopinje, če je tudi njegovo srce strašno pogorišče in viharjev divjih sirova zmes; da čustvenega človeka omika, imeti mora odgojitelj sam čutje, da navdušuje za vse lepo in plemenito.

Po tem še le bo nastopila lepša zora našemu narodu: umazanih pesem hripavi glasovi bodo sčasoma vtihnili; veselje večernega počitka bo budilo večo ljubezen do dela, zadovoljnost prava se bo vselila v srca, in znane J. Virkove pesmi: „Sreče dom“ se bo spolnovala zadnja vrstica:

»Kje neki ima sreča svoj dom?
Kdo mi pové, kje našel je bom?
V čistem le srcu ona kraljuje,
Sreče nedolžno razveseljuje;
Sreča prebiva v sredi srcá,
V srcu poštenem ti je domá.

Vodja.

Šola in dom.

(Konec.)

Tisti, ki prevzamejo učence v stanovanje, prevzamejo s tem dolžnosti staršev. Njih dolžnosti so tiste, ktere imajo starši do svojih otrok. Iz njih rok bo tirjal tedaj Bog, pravični sodnik, neumerjoče duše njim izročene. Ni majhna reč, imeti učence v sta-